

Bogen rummer hele to trelleborgteorier. For det første finder jeg det godt gjort, at trelleborgene ligesom Ravningsbroen skylder borgerkrigen deres eksistens. For det andet finder jeg det sandsynligt, men ikke bevist, at trelleborgene var skibsborge, hvor ledingsflådens langskibe var bragt i sikkerhed. N. L. vender sig mod den anden teori. Han overser flot, at der findes o. 30 indiciebeviser for, at trelleborgene rummede ledingsflåden og koncentrerer sig om det eneste indicium som peger i modsat retning. Han tror ikke skibene kunne komme ind gennem en af de fire porte. Jo mageligt. Det kan N. L. og enhver forvise sig om på Trelleborg eller Fyrkat den dag i dag. Men han mener, at nogle lodretstillede stolper i portrummene, der formentlig skulle bære tagene, udgør et »urokkeligt skær« mod deres indtog. Den slags småproblemer kan vi ikke håbe på at opklare 1000 år efter. Nej, N. L. skulle hellere have forsøgt en argumentation mod, at trelleborgenes fire porte, det store antal klinknagler osv. osv. forklares af skibsborgteorien og kun af den.

Resten af hans anmeldelse består af misforståelser og løse påstande.

Poul Skaaning

REPLIK

Historisk Tidsskrifts redaktion har forelagt mig Poul Skaanings svar på min anmeldelse af hans bog *Harald Blåtands sidste kamp*. Jeg skal derfor prøve at forklare yderligere, hvorfor jeg har anmeldt den, som jeg gjorde.

En anmelders opgave, som jeg har forstået den, består i at vejlede i litteraturen inden for et område, hvor han er specielt kyndig. Han skal hjælpe sine læsere frem til væsentlig, ny forskning og hjælpe dem til ikke at spilde tid på uvæsentlig litteratur. Hvis en bog rummer væsentlige nye resultater eller synspunkter, er det anmelderens opgave at gøre rede for disse i et referat, hvis længde kan være dikteret af sagens vigtighed eller redaktørens ønsker om et bestemt omfang, at sætte dem ind i forsknings-sammenhængen og gøre rede for deres konsekvenser for denne, samt, efter omstændighederne, at pege på nye problemstillinger, som forfatterens resultater rejser. Anmelderen kan også gå ind i en egentlig diskussion af enkelte synspunkter eller tolkninger; det vil oftest ske i længere anmeldelser end de korte, hvorunder min anmeldelse af Skaanings arbejde hørte.

Hvis en bog derimod efter anmelderens modne skøn ikke rummer synspunkter eller resultater, som andre kan have glæde af at inddrage i

deres arbejde, enten som forsker eller som formidler, så er der jo ingen grund til at referere dem. Hvad Paul Skaanings arbejde angår, fandt jeg anledning til at udsende det signal, at vikingetidsinteresserede med sindsro kunne ignorere den, og jeg prøvede at formulere, at præmisserne for denne dom var, for det første at forfatterens måde at håndtere kildematerialet var helt uacceptabel, for det andet at han var utilstrækkelig bevandret i faglitteraturen; herved kommer hans arbejde til dels at placere sig i den blå luft, dels at diskutere skinproblemer.

Jeg gav et par eksempler, som efter mit skøn var egnede til at vise indviende, hvor galt det var fat, men naturligvis må det for en forfatter føles som en meget summarisk måde at få sit arbejde bortdømt på. Det er imidlertid betingelserne i branchen. Hvis man i detaljer skulle gå ind i en diskussion om Skaanings ideer og påvise hans metodiske fejlgreb, ville det kræve mindst halvtreds sider. Det er et stort arbejde, og hvis Skaanings bog havde været et kvalificeret oplæg til diskussion, havde jeg gerne gjort det, men som den er, kan ingen læsere have interesse af det, og jeg håber at kunne bruge min tid på bedre vis.

Lad mig dog give et par eksempler mere. Skaaning mener med bestemthed at kunne datere Harald Blåtands død til 1.11.980. Baggrunden herfor er en påstand om, at Haralds død skyldes en konflikt med »ledingsflåden«, som kulminerede i »slaget ved Trelleborg« i 980. Konflikten med ledingsflåden var forårsaget af byggeriet af Ravnung Enge broen, som Skaaning opfatter som det, der i min soldatertid hed en »røvtur«, en strabadserende og smudsig, militært åbenbart formålsløs øvelse med den ene sigte at konsolidere disciplinen. Tanken kan være inspireret af nogle kilders bedømmelse af Knud den Helliges formål med at invadere England i 1085, men Skaaning baserer den på Saxo og Sven Aggesen, der fortæller, at Harald gjorde sig upopulær ved at lade hæren slæbe en stor sten til Jelling. Skaaning forkaster denne historie som åbenbart urimelig, men sætter broen ind i stedet, og så har han grunden til oprøret mod Harald. Foruden at Skaanings tolkning af brobyggeriet er helt privat og bygger på en manglende forståelse af broens sammenhæng med andre bro- og vejbyggerier i Haralds tid, repræsenterer den altså en tilflugt til så sene kilder som Sven Aggesen og Saxo. Ingen af dem er kendt for overvældende viden om vikingetiden, og Skaanings argumentation for at benytte dem er helt tilfældig. Akcept og forkastelse afhænger alene af, om den enkelte oplysning passer ind i Skaanings teorier. Men på dette grundlag vil Skaaning datere Haralds død. Det er en ren cirkelslutning.

Refskou har, som jeg anførte, nylig argumenteret for at placere Haralds død i 987. Det gjorde han med henvisning til Otto III's diplom

af 988, der gav de danske biskopper ret til at erhverve privilegeret jord i Kejserriget. Ideen var, at dette behov måtte være opstået ved Svens magtovertagelse og fordrivelse af Hamborg-Bremens suffraganer fra Danmark. Da behovet nok var tilgodeset snarest efter dets opståen, talte dette for, at fordrivelsen, og dermed Haralds død, var sket i 987 snarere end i noget af de foregående år, hvor man ellers har placeret Haralds død. Dette argument tager Skaaning ikke stilling til, selv om her ellers er anledning til at sætte spørgsmålstegn ved Adams fremstilling af Haralds forhold til Hamborgkirken. Harald var allieret med Mistivoi, en fjende af Tyskland, han byggede på Danevirke straks, han var gået over til kristendommen under tysk pres, han førte to krige med tyskerne, i 974 og 983. Er det egentlig sandsynligt, at han skulle have været så positivt stemt over for Hamborgs suffraganer, som Adam fremstiller det, eller må man mistænke, at Adam har tænkt mere på at skabe en kontrast til Sven end på at give et rigtigt billede af Harald?

Tilmed kan Skaaning ikke læse kilderne, men læser ind i dem, hvad han har brug for. Det beror blandt andet på, at han i for høj grad forlader sig på oversættelser. Han konstruerer således en modsætning mellem Saxos oplysninger om, hvor mange soldater Harald udkommanderede til slæbningen af stenen til Jelling, og Sven Aggesens. Hos Saxo udkommanderes »hele flåden«, hos Sven Aggesen »en flåde«. Hos Saxo står »tota classe«, hos Sven »exercitus«, men om Svens udtryk er ment som bestemt eller ubestemt form, giver den latinske grammatik jo ingen mulighed for at bedømme. Skaaning gør en pointe ud af, at også forfatteren til *Encomium Emmæ Reginae* lader hele flåden optræde; teksten her taler som Sven om »exercitus«.

Encomiet fortæller om udbruddet af konflikten mellem Harald og Sven, at Harald blev misundelig på sin søn og derfor »non jam clandestinum sed palam« lod sig forlyde med, at han ville sende sønnen i eksil og hindre ham i at blive hans efterfølger. Det blev hæren ked af og tog sønnens parti: »Unde dolens exercitus relicto patre filium adherebat«. På dette grundlag konstruerer Skaaning et offentlig møde, som siden indgår i hans hypotesedannelse. For det første er der ingen grund til at læse encomiastens fremstilling således; den kan lige så godt indebære, at nyheden om Haralds indstilling efterhånden spredtes blandt folket, da Harald var ophørt at lægge skjul på den, for det andet er der næppe nogen grund til at lægge vægt på detaljer i netop denne kilde, forfattet som den er længe efter begivenhederne af en forfatter på også stor geografisk afstand og til et helt andet formål.

Eksempler på tilfældig tolkning og vilkårlig brug af kilderne er legio, og de fleste vil formodentlig være enige i, at det ikke tjener noget

fornuftigt formål at gendrive dem alle. En anmeldelses nytte beror på læserens tillid til anmelderen, og skulle jeg ved min virksomhed forskertse den, må redaktionen ophøre med at bede mig anmelde bøger. I den aktuelle anledning mener jeg mig imidlertid ikke i farezonen. Man mindes, at Poul Skaanings arbejde for nogle år siden sloges stort op i *Politiken*, og man forstod, at det var indleveret og kunne ventes forsvaret for den filosofiske doktorgrad ved Odense Universitet. Nu er det ikke udgivet som disputats, og forfatteren siger kryptisk i forordet, at han »har forsøgt at lære af den skarpere kritik, som fagfolk udsatte mine forskellige forsøg for«, og han takker for positiv og negativ kritik. Man tør vel heraf slutte, at et kyndigt udvalg, måske flere, er nået til nogenlunde samme vurdering af Skaanings videnskabelige akkreditiver som jeg.

Niels Lund